

λήτερη. Χαρακτήρες και ιδέες περνούν εύκολα για πράγματα διαφορετικά. Σαν ψυχολογός ένα πρόσωπο, δε θα πη πως έρχεσαι να μας κραδιάσεις τα φρονήματα του προσώπου αυτού για την επιστήμη, για την τέχνη, για την αρχαιολογία, για την πατρίδα και για τα πάτρια, για τού τόπου του της κυβέρνησης και τα πολιτικά. Η καρδιά του ανθρώπου ένα, ή γνώμη του άλλο. Εγώ σε θαμάζω που μας έδειξες ίσια ίσια πως είναι το ίδιο. Τα πρόσωπά σου είναι ιδέες. Μά στις ιδέες άφτες έδωσες σάρκα, έδωσες και ψυχή. Τάκκες συμβολικά και ζωντανά. Φέρνουνται άπαράλλαχτα όπως και σκέφτονται. Τι λέω; Η αγάπη τους, τó αίστημά τους συνεδύνονται σφιχτά με την ιστορική τήν αντίληψη του καθενός για τήν Ακρόπολη. Τή βλέπει άξια ή Χάρη με μάτια ξένα, με μάτια δανεικά, με μάτια που δεν είναι τά δικά της. Για τούτο τής πέφτει άδύνατο να γαπήσει με τά σωστά της. Λαφρόγνωμη και λαφρόμυαλη. Ο Λάμπρος, που τόντις είναι και λαμπρός, βλέπει άλλιώς τήν Ακρόπολη, με νού άμόλεπτο, με κρίση που δεν τού τή χάλασε πρόληψη καμιά. Για τούτο νοιώθει κατάβαθα και τήν αγάπη. Από τήν αντίθετη όμως τήν ιστορική τους αντίληψη, βγαίνουν σκηές που δε θυμούμαι να είδα τέτοιες πουθενά. Οι έρωμένοι σου—ας τούς πούμε κ' έτσι—τις δυό φορές που κουβεντιάζουνε άναμεταξύ τους, άλλα θέματα ήμιλλας δεν ξέρουνε παρά θέματα που είναι τής διανοητικής, μπορεί μάλιστα και τής λογικής; φιλονικούνε για τήν ψευτιά και για τήν αλήθεια. Ωστόσο διές τί περιέργοι! Μας συγκινούνε. Μας συγκινούνε, σά να κλαίγανε, σά να μισέβανε ο ένας από τόν άλλονε, σά να τούς χωρίζε μάβρη τύχη. Και τόντις μάβρη τύχη τούς χωρίζει, μά έσύ βρήκες τόν τρόπο να μας τραγουδήσεις με πρωτάκουστη φωνή τó αιώσιο ντουέττο τής αγάπης, τούς χωρίζει ο λογισμός τους, ζωντανούς στον ανεξάρτητο τόν άντρα, στή γυναίκα του Αντρέα πεθαμμένος, τούς χωρίζουνε άσμιχτοι κόσμοι, και καταντάει τó δράμα σπαραχτικό, καταντούνε άνθρωπινα πάθη κ' οι ιδέες. Σε διαβάζω, κι άπορώ, άδικα όμως, γιατί έπρεπε να φανή τέτοιο έργο στο κλασσικό τó χώμα όπου γεννήθηκε, όπου αιώνας βασίλεψε ο Νους.

Είσαι ποιητής. Άφησε και μη σε μέλη για τó πως θα σε κρίνουνε. Είπαμε πως στήν Ελλάδα αιώνας βασίλεψε ο Νους. Δεν είπαμε πως και σήμερα βασίλεβει. Άν πιστέψης μάλιστα μερικούς φίλους μας—

για τούς άλλους πη ιννοείται—φαιίνεται πως ο Νους μας άποχαιρέτησε για πάει. Μη φαντάζεσαι τó λοιπόν πως τó δράμα σου είναι άξια έργο φιλολογικό, αφού άκουσα πως φιλολογία δεν έχουμε. Ο Σολωμός, ο Βαλαωρίτης, ο Βηλαράς, ο Τυπάλδος, ξένοι προς τή φιλολογία. Όλοι μας έμεις που γράφουμε, τά βιβλία μας δεν είναι φιλολογικά. Ίσως είναι παλιε, μά τί τα θέλεις; δεν έχουμε φιλολογία που νάζει, άξια λόγου. Κατάλαβες; Άμα δεν είναι άξια λόγου, ή φιλολογία πάβει νέναι φιλολογία. Η παρατηρητική δύναμη του Ρωμιού ως εκεί πής. Ωστόσο, τί να κάνουμε για να γίνη άξια λόγου κ' ή δική μας, ή φτωχούλα; Νά, ή άξια λόγου πρέπει να γίνη γνωστή και στήν Εβρώπη, γιατί ο Ρωμιός ένα ξέρει, να γνωριστή. Δέ γνωριστηκε, δεν υπάρχει. Ωστε, ο Ίπσεν ο περίφημος, προτού τονε γνωρίση ο κόσμος, φιλόλογος δεν είτανε κ' ή πατρίδα του φιλολογία δεν είχε. Απόχτησε, τή στιγμή που γνωρίσανε τόν Ίπσεν. Έφτυχισμένη πατρίδα, και φτυχισμένος άθρωπος! Έμεις άκόμη και σά γνωρίζομαστε, δεν είμαστε άξιοι λόγου.

Εγώ θαρρώ τó εναντίο. Εγώ θαρρώ πως τó δράμα σου πλούτισε τή νεοελληνική φιλολογία, δηλαδή πως φιλολογία υπάρχει στήν Ελλάδα. Έχει μάλιστα πολλή άξια, τóση που μόνη της άφτη μπορεί να διορθώση τó κακό που μας κάνει τó σκολειό κάθε μέρα. Δεν είναι λόγια, είναι πράγματα. Γιατί, να τó θέλουνε ή να μην τó θέλουνε, τά έργα τά σημαντικά γραφήκανε στή δημοτική. Λοιπόν άργότερα, ή θα σπουδάσουνε ή δε θα σπουδάσουνε τή φιλολογία τήν εθνική. Ά δεν τή σπουδάσουνε, τότες δε θα σπουδάσουνε τίποτα, κ' έτσι δε μας μέλει. Άν τή σπουδάσουνε, όπως και θά γίνη, θά νικήση, χωρίς άλλο, μαζί με τή φιλολογία μας κ' ή γλώσσα της. Θα νικήση ως και στά παραμικρά. Μη βλέπης που γράφουνε και μην άκους που λένε σήμερα τήν τάδε ή τήν τάδε λέξη και που τήν πήραν από τήν καθαρεύουσα. Η καθαρεύουσα ή καμαρωμένη δεν καταδέχτηκε ξαφνα τά χρόνια τής φανήκανε πρόστυχα και μας έβγαλε στή μέση τά έτη. Μά τó ζήτημα δεν είναι τί βγάζει και τί δε βγάζει τού λόγου της; τó ζήτημα είναι, έμεις τί βάζουμε. Έμεις κατόπι θα διαβάσουνε, όχι τó Γαζή. Ο τι δούνε σε μας, άφτό και θά πούνε, άφτό θά μείνη, άφησε πως είναι κ' ή φυσική λαλιά μας, πολύ πιο πολύχρονη από τά έτη τά δασκάλικα, που θά τά ξεπροβοδι-

σουμε πιά με κάμποσα σπολλάτια.

Καταπιαστήκανε οι άμμοι, δασκάλοι μιá δουλειά, που μητε πήγανε να ξετάσουνε τή δυσκολία της. Βαλθήκανε να διδάζουνε τήν αρχαία ελληνική στο σκολειό, να τή μάθουνε τά παιδιά, πράμα που μόλις τó κατάφερε ή Εβρώπη, όπου ή επιστημονική γνώση τής ελληνικής βασίλεβει, όπου επιστήμη κατάντησε κ' ή παιδαγωγία, όπου βρίσκονται τόσοι και τόσοι ξεδιακριμένοι, σοφοί, άξιοι δασκάλοι, που άκόμη και σάν παραδίνουνε τυπικό, ξέρουνε και σου τó παραδίνουνε με γούστο, με κρίση, με τó χρειαζούμενο μέτρο, για να νοιώση, για να γαπήση τó παιδί και τόν τύπο και τή λέξη. Άς διαβαζανε τουλάχιστο οι δασκάλοι μας τί λές στο δράμα σου για τήν αλήθεια, που πρώτη βάση τους πρέπει να τήν έχουνε στο μάθημά τους, άκόμη και σά μιλούνε για τούς Βουργάρους. Οι δασκάλοι όμως, τή λατρεία σου τής αλήθειας θά τήν πούνε αντιπατριωτισμό. Έμένα ο αντιπατριωτισμός σου πολύ μάρεσει, γιατί άφτό είναι ο σωστός πατριωτισμός. Άκέρια κι άγνή νοιώθει κανείς μέσα τήν αγάπη τής πατρίδας. Πρώτο γνώρισμα τής μεγάλης τής αγάπης, τó σίβας. Για τούτο τή δική σου τήν αγάπη δεν τή φωνάζεις στά κεραμίδια. Οι άλλοι όμως οι πατριώτες, τή φωνάζουνε τόσο πολύ που κατάντησε να ντρέπεται πιά κανείς να λέγεται πατριώτης. Μπορεί παλιόσοι φωνάζουνε να μην ξέρουνε καθαρό τί θά πη πατριωτισμός. Δηλαδή, τó αίστημά τους καλό, και σάν κάθε καλό αίστημα, ωφέλιμο σ' όλους. Μά τó αίστημα δεν τούς φτάνει; τó αίστημά τους γίνεται πάθος, και τότες βλάφτει. Παρατηρήθηκε σε πολλούς τόπους πως ο περίφημος σωβινισμός—ή λέξη γνωστή και στήν Ελλάδα—φέρει άποτελέσματα όληθρια, ίσια ίσια επειδή κ' είναι πάθος. Παρατηρήθηκε κάτι άκόμη πιο περιέργο, που τέτοιος πατριωτισμός για τίποτα δεν τóχει να καταστρέψη τήν πατρίδα, κάποτες χωρίς ο ίδιος να καταλάβη τó κακό που τής κάνει. Ένοείται, αφού τήν πατρίδα τή θέλει όπως άφτός τή φαντάζεται πως πρέπει νέναι. Άμα τή θέλεις έσύ άλλιώς, θά γυρέψη τó θάνατό σου, πάει; να πη τó θάνατο ενός πατριώτη. Μά πατρίδα τί άλλο είναι παρά πατριώτης και πατριώτης και πατριώτης; Δεν πειράζει. Κάλλια ή πατρίδα να χαθή, για να βγή νικητής ο σωβινισμός άπάνω στά χαλκάματά της. Κ' έτσι με τó πάθος, από καλό αίστημα που είτανε στήν αρχή, γεννιούνται, θρέφονται μέσα του και πε-

Κ ΘΕΟΤΟΚΗ

ΤΙΜΙΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

Η ταβέρνα του Δημάτσου έπουλούσε τó καλλίτερο κρασί κ' είχε μάγειρα σπάνιο. Ήταν ένα μεγάλο πλακόστρωτο μαγαζί, σκοταδερό τήν ήμέρα, μέσα σ' ένα στενό σοκάκι τής χώρας, και τή νύχτα ήμοίως λίγο φωτισμένο από μερικά σιδερίνια λυχνάρια, που έκρεμόνταν έδω κ' εκεί, πάνουθ' από τήν ογνίστρα και τά τραπέζια, και στον πύρο των βαρελιών. Κόσμος έσυναζότου άφτού πλήθος; άλλα τώρα ή ώρα ήταν προχωρημένη κ' οι πολλοί είχαν φύγει; μόνο τέσσεροι τεχνίτες τής χώρας έπαιζαν άκόμη στά χαρτιά τó κρασί τους, και δυό άλλοι

έκουβέντιαζαν σοβαρά μπρός σε δυό ποτήρια γιομάτα.

Έμπηκε τότες μέσα ένας χωριάτης γέροντας, ψηλός, λίγο γυμμένος από τά χρόνια, μ' ένα χοντρό δικανόκι στο χέρι. Τό πρόσωπό του δεν ήταν άσκημο μ' όλην τή χαλάστρα του καιρού, τές ζάρες τής ηλικίας; τά χείλη του ήταν παχειά, ή μύτη χοντρή λίγο, τά μάτια ζωερά και γοργολιμένα. Έκαλησπέρισε και τόν αντιχαιρέτησάν όλοι; έπειτα έπηγε κ' εκάθισε σιμά στους δυό τεχνίτες, που έκουβέντιαζαν, γιατί άπάνου στάδεκα τραπέζια τά φωτερά ήταν σθημένα.

Έρώτησε τόν ταβερνέρη:— «Μου δίνεις να φάω;»

«Δεν έχω παρά τυγανισμένα ψάρια» άποκρίθηκε ο Δημάτσος; «είχα πολύν κόσμο άπόψε; άλλα τó κρασί μου είναι άθάνατο.»

«Καλά; φέρε μου» είπε ο χωριάτης.

Οι τεχνίτες εκόιταζαν τó νεύοφερτο, κι ο ένας, από κείνους που δεν έπαιζαν, άντρας ήλικιωμένος, τόν έρώτησε:— «Γέροντα, από τί χωριό είσαι;»

«Από μακρινό μέρος, άπάντησε, ενώ ο ταβερνέρης τούφερνε τó φαγητό άπό τó Ροπίλα.»

Ο συνομιλητής του έχαμογέλασε, τόν εκόιταζε ζεταστικά, κ' έπια μία γουλιά κρασί; ο άλλος

τεχνίτης, που έφαινότου χτίστης από τάσβεστωμένο ρούχο του, τόν έρώτησε πειραχτικά:— «Αί γέροντα, κάθονται τώρα ήσυχοι οι χωριανοί σου, ή σκοτώνονται πάντα;»

Η όψη του χωριάτη έσκοτίνασε, έπηρε μία χαψιά, κι άπολογήθηκε:— «Πώς ρωτάς έτσι για τó χωριό μου; Δεν ξέρεις πως είμαστε τίμιος κόσμος, όσο άλλου πουθενά, ουδέ στή χώρα; Κι' αν άκούεται κάτι δεν είναι όμως ποτέ δολερό.»

«Είνε ανήσυχοι οι χωριανοί σου» είπε ο χτίστης μ' άδιαφορία:— «Θυμούμαι, είναι τώρα χρόνια πολλά, έφτινάκαμε στο Ροπίλα μιάν εκκλησία, τόν Άη Νικόλα; κ' έγινε και κάτι που δε θά λησμονηθεί ποτέ. Είνε πάνου από είκοσι χρόνια. Είχε σκοτώσει τó Γλαβοστάθη ο Μάγρης.»

Ο γέροντας άναστένανε, εκόιταζε δλόγυρά του, τó πρόσωπό του έπηρε όψη έπίσημη, κι άποκρίθηκε:— «Είμαι ο Μάγρης.»

«Όλοι τόν εκόιταζαν κατάματα; και οι τέσσεροι παίχτες έφηκαν τά χαρτιά περιέργοι.»

«Αλήθεια» τούπε ο χτίστης αδέ γνωρίζεσαι.»

Τότες ο Μάγρης άρχισε να λείι:— «Σας τήπα, είμαστε τίμιο χωριό; και τίμιος είμαι. Ό,τι έκαμα τόκαμα χωρίς δόλο, μάρτυράς μου»

χύνονται τριγύρω του όλα τάχαμνά τὰ αίστήματα, ἡ ζούλια, ὁ φτόνος, τὸ μῖσος, κι ὅλες οἱ ἀχαμνές οἱ συνήθειες, ἡ ψεφτιά, ἡ συκοφαντία, κι ὅ τι θέλεις. Ὁ σωβινίστας πολὺ ἐφολοα βγαίνει καὶ προδότης. Γιατί ἔχει; Ποῦ δὲ σὲ πᾶει τάχα ἡ στενοκεφαλιά; Δὲ σοῦ λέω πάλι· συχνὰ ὁ σωβινισμός εἶναι ὄχι ἀπὸ πάθος, μὰ μόνο καὶ μόνο ἀπὸ κερδοσκοπία. Τί λές; Ἄς ἀφήσουμε πῶς τοῦ ἀξίζει πολλές φορές καὶ τὸνομα τσαρλατανισμός. Γνωστὴ κι ἀφθὴ ἡ λέξη στὴν Ἑλλάδα.

Ὡς ἐδῶ νομίζω συμφωνοῦμε. Τώρα ὅμως ἴσως μαλλώσουμε. Τίποτα! Θὰ μαλλώνουμε, ἂν δὲν ἔγραψες τὴν ὠραία ἐκείνη τὴ φράση ποῦ ἀποκρίνεται ὁ Λάμπρος τῆς Χάρης: — «Μπᾶ! γιὰ τὸν παπού μου μιλάτε τόση ὥρα; Δὲν κατάλαβα. Μὰ ὁ παπούς μου δὲν πῆθανε. Ὅχι! Ὁ παπούς μου ζεῖ, γιὰ μένα τουλάχιστο ζεῖ... μέσα μου... τὸν νοιώθω. Ἄν εἴτανε ἄνθρωπος ὁ παπούς μου ποῦ νὰ πεθαίνει, καθόλου δὲ θὰν τὸν λογάριζα... Σὰς εἶπα ἐγὼ ποτέ πῶς πῆθανε ὁ παπούς μου;»

Ἄφτὸ εἶναι τάληθινὸ καὶ τὸ βαθὺ τὸ νόημα τοῦ ἔργου σου. Οἱ πεθαμμένοι δὲν εἶναι οἱ ἀρχαῖοι. Ζοῦνε πάντα καὶ πάντα. Πεθαμμένοι ὅσοι δικὴ τους ζωὴ δὲν ἔχουνε, ὅσοι δὲν τὸ κατάλαβαν πῶς ζοῦνε μέσα μας οἱ προγόνου, ὅσοι γυρέθουνε στὸν τάφο τοῦ προγόνου καὶ θάβονται μαζί τους, γιὰ τὴν δὲν τοὺς νοιώθουνε πῶς εἶναι ζωντανοί. Ὅχι! τὴν Ἀκρόπολη δὲ θέλεις νὰ τὴ βγάλῃς ἀπὸ τὴ μέση. Ἄπὸ τὴ μέση θέλεις νὰ βγάλῃς ἐκείνους ποῦ ἀνεβήκανε ἀπάνω καὶ δὲ ζωντανέψανε. Ἡ παρωδία δὲν εἶναι ζωὴ. Ζωὴ, νὰ ζῆς ὁ ἴδιος. Κι ἀφτὸ μᾶς μαθαίνουνε οἱ ἀθάνατοι, ποῦ γιὰ τέτοιο λόγο ζήσανε κι ἀκόμη ζοῦνε. Δὲ ρητορέβω. Γιὰ πράγματα πολὺ θετικὰ σοῦ μιῶ. Μήπως δὲν τὰ εἶδαμε καὶ τώρα; Μήπως δὲν ἀκούσαμε, μήπως δὲ διαβάσαμε τί εἶπε ὁ κόσμος γιὰ τὴν παράσταση τῆς Ἀντιγόνης; Ἄν εἴτανε κοινὴ γνώμη στὴν Ἀθήνα, κοινὴ γνώμη δηλαδὴ ποῦ νὰ σέβεται τοὺς ἀρχαίους, τέτοια παράσταση δὲ θὰ τὴν ἔφινε νὰ γίνῃ. Ἐγίνε ὡστόσο καὶ συνάμα ἔγινε τὸ μασκαραλίκι σωστό. Μασκαραλίκι νὰ τὸ ποῦμε, ἀφτοῦ ἡ τραγωδία—καὶ τί τραγωδία!—κατάντησε κωμωδία. Ἐλα ὅμως νὰ υποθέσουμε πῶς ὑπάρχει ἄξαφνα στὴν Ἀθήνα τὸ σέβας, πῶς ὑπάρχει στὴν Ἀθήνα ἡ ἀγάπη γιὰ τοὺς ἀρχαίους, πῶς τοὺς θέλουνε καὶ πῶς τοὺς τάφους γονατιστὰ τοὺς παρακαλοῦνε νὰ νοιώθουνε, γιὰ νὰ χαρῆ ἀκόμη ὁ λαὸς τὸ πρόσωπό τους, ἂς υποθέσουμε πῶς δὲν τοὺς ἔχουνε

γιὰ πεθαμμένους, παρὰ τοὺς βλέπουνε πάντα ζωντανούς, τότες τί παράσταση μπορούσε νὰ γίνῃ! Πῆς τί ἀνάσταση καὶ τί χαρὰ! Θὰ φιλοτιμιόντανε νὰ πάρουνε μετάφραση τῆς Ἀντιγόνης, μετάφραση στὴ δημοτικὴ, στὴ ζωντανὴ τὴ γλώσσα. Θὰ παραγγέλνανε, ἂν δὲν εἶχανε. Καὶ τὸ πιὸ παράξενο εἶναι ποῦ ἔχουνε! Ἡ δὲν τὸ ξέρουνε τάχα πῶς φέτο ἴσια ἴσια τὴ μετάφραση ὁ Κ. Μάνος; Θὰ τὴν παρασταίνανε τὴ μετάφρασή του. Θὰ τὴν καταλάβαινε ὁ λαὸς, κι ὁ κόσμος ποῦ ἐρχότανε ἀπὸ παντοῦ μεριά στὴν Ἀθήνα, ὁ κόσμος θῆλεγε: «Λαὸς ἰφτυχισμένος! Τὰ ριστουργήματά του, αἰώνια εἶναι, ἀφοῦ αἰώνες στὴ γλώσσα του τάκουε, ἀφοῦ καὶ σήμερα ζοῦνε!»

Ἄφτὸ θὰ τιμοῦσε τὴν Ἑλλάδα. Γιατί πάντα θὰ τὴν τιμήσουνε οἱ προγόνου, ὅταν κ' ἡ Ἑλλάδα τοὺς τιμήσῃ, ὅπως τοὺς πρέπει, ὅταν τοὺς ζωντανέψῃ. Ὅποιοι λούστηκε, ψυχὴ καὶ σάρκα, στὰ νερά τὰ θάνατα τῆς Ὀμορφίης, ὅποιοι προσπάθησε νὰ ἀπνέψῃ τὸν ἀέρα ποῦ ἀναπνέανε, ὅποιοι γύριψε μὲ λαχτάρα, μελετώντας τὰ κείμενα τὰ θεῖα, νὰ τοὺς δῆ νὰ κινουῦνται, νὰ τοὺς ἀκούσῃ νὰ μιλοῦνε, ὅποιοι ἐνοιώσε νὰντιλαλοῦνε τὰ λόγια τους στὴ ζωὴ του, στὴν ἴδια τὴν καρδιά του, ἂν ὄρια δὲν ἔχει ὁ θαυμασμός του, ἡ λατρεία του πρὸς ἀφτούς. Ἄφτοι πρῶτοι πρῶτοι δώκανε ὑπαρξὴ στὸν ἄνθρωπο, ὑπαρξὴ στὸ νοῦ του, ὑπαρξὴ στὴν καρδιά του, ἀφοῦ πρῶτοι δώκανε γλώσσα καὶ στὴν καρδιά καὶ στὸ νοῦ. Γλώσσα ζωντανή. Ἐννοεῖται, ἀφοῦ πρῶτοι ἀνακαλύψανε τὴ ζωὴ.

Εἶσαι ἀληθινὸς ἀπόγονός τους, ἐσύ, φίλε μου, ποῦ τοὺς πολεμᾷς σὲ ζωντανὴ γλώσσα καὶ ποῦ τὸ δράμα σου ζῆ.

Ὁ φίλος σου ΨΥΧΑΡΗΣ

Ὁ Γερμανὸς ἀρχαιολόγος. — Ἄγαστέ κύριε Μιστριώτα, ἐπίμαι ἀποτυπῶσαι τὴν δεξιέρην μορφήν φωτογραφικῶς, ὅπως τῶν ὠραιοτήτων τοῦ ἐνδόξου ὁμῶν ἔστεις ἀνάμνησιν τινὰ ζῶσαν προσκτισώμαι. Βούλη τῆ ἐσέση μου ταύτη εἶναι γενέσθαι;

Μιστριώτης. — Ὁ γὰρ εἶ ἔγνωκας ἐτι τὸ ἐγκαλῶπισμα καὶ ἀγλάτισμα τῆς τῶν σοφῶν ταύτης πόλεως ἐμί.

Ὁ Γερμανός. — Ἐξέστι μοι ποιῆσαι τοῦτο;

Μιστριώτης. — Ποῖσι... (μονολογῶντας) φαίνεται ὅμως ἐτι γιὰ νὰ διαλέξῃ ἐμένα μέσα σὲ τόσους ἄλλους θῆμαι κι ἄνθρωπος.

ὁ Θεός, ποῦ ἔβλεπε μέσα στῆς νύχτας τὸ σκοτάδι. Δουλειὰ περασμένη τώρα ἀφοῦ τὴ φυλακὴ μου τὴν ἔκαμα (καὶ πόση;—δεκατέσσερα χρόνια) γιὰ τὴν λέω ψέμα; Μὰ τὸ ξέρε ὅλο τὸ νησί, μόνο ἐσύ, φαίνεται, ἀλησμόνητες. Θέλεις νὰ μάθεις ὅλα ἀπὸ τὴν πρώτη ρίζα;...

Παλᾶ στομάχια μᾶς ἐχώριζαν καὶ γιὰ παλληκαριές (ἀφτός, ὁ Θεός σ' ἔχωρῃς τὸν, ἐπέριζε τὴν παρῆα μου), καὶ γιὰ γυναικοκουβέντες, σὰν εἴμαστε ἀνύπαντροι κ' οἱ δύο, καὶ γιὰ τὰ χτήματά μας. Ἐξῆραστε τέλος ὄχτρημένοι σὰν ἰμποροῦσε μ' ἔβλαψτε. Ὑπαμονετικά ἐγὼ εἶδα τόπο τῆς ὀργῆς. Μὰ ἦσαν ἐκλογές δημοκρατικές,—θὰ τὸ θυμάσαι, ἀφοῦ ἔχτιζες τὸν Ἀν-Νικόλα,—κ' ἐβρεθήκαμε ἀντίθετοι, φυσικά...

Μία νύχτα ὁ Γλαβοστάθης ἐκαθόταν στὸ μαγαζὶ μὲ κομματάρχες· ἐλογαρίζαν τοὺς ψήφους· ἐγὼ ἐδιάβαινα κι' ἔκουσα μ' ἐμελετοῦσαν. «Ἐξήντα ψήφους σέρνει ὁ Μάγρης» ἔλεγε κάποιος.

«Ἐγὼ τότε κάνω νὰ μὴ βγῆ ἀπὸ τὸ σπῆτι τὴν ἡμέρα τῆς ἐκλογῆς» ἀπάντησε ὁ Γλαβοστάθης, ἔπροσβάλλθηκα ἐμπῆκα στὰργαστήρι κ' ἐκάθισα σιμὰ τους, καλῶρα σὰν τώρα. Ἀλλὰ δὲν εἶπαν λόγο· ὁ Γλαβοστάθης μόνο ἐχλωμίανε περισσότερο ἀπ' ὅ,τι ἦταν τὸ φυσικὸ του, ἐντροπιστῆκε καὶ τῶβαψε.

Οἱ ἐκλογές ἦρθαν κ' ἔφυγαν· ἡ νίκη μας τὸν ἐπάθιασε· ἤθελε νὰ μὲ χτυπήσει, μὰ δὲν εἴφερε πῶς. Μία μέρα ἀνταμωθήκαμε στὸν κάμπο· ἔφερε ψάρια ἀπὸ τὴ θάλασσα γιὰ πούλημα· μ' ἐκοίταξε μὲ μάτι ἀνήμερο· ἐγὼ ὅμως τὸν ἐσιμῶσα καὶ τοῦπα:—«Τί ἔχεις, μωρὲ Γλαβοστάθῃ;»

«Τίποτα» μ' ἀπάντησε δίχως νὰ σταματήσῃ. Ἐγὼ τοῦ πῆγα κατόπι, ὡς τὸ χωριό· ἤθελα νὰ τοῦ δεῖξω πῶς δὲν τὸν ἐφοβόμουν. Στὸ φῶρο τοῦ ἀναποδόγυρα τὴν κόρα μ' ἔλα τὰ ψάρια καὶ τοῦ τὰ τσαλαπάτησα. Ἄφτος ἐφώναξε. Τοῦ τὰ πλέρωσα.

Ἀλίγες μέρες ἔπειτα ἀνταμωθήκαμε ἕνα βράδι σ' ἕνα μαγαζὶ τοῦ χωριοῦ. Ἦταν μαζὴ του ὅλη του ἡ παρῆα· πέντε παιδιὰ τῆς φωτιᾶς. Πετιέται τότες ὁλόρθος καὶ μοῦ λέει:—«Μάγρη, εἶσαι ἄτιμος, ἄτιμος, ἄτιμος!»

Ἐθῆμωσα μὰ ἐβαστάχτηκα (κανεὶς δὲν πρέπει νὰ ὑπακούει τὸ θυμὸ του) καὶ τοῦ κάνω:—Ματαπῆς το!»

«Εἶσαι ἄτιμος, ἄτιμος, ἄτιμος!»

«Ματαπῆς το!» Καὶ τὸ ματάπε ἰνιὰ φορές ὄλο, ὄλο. Τοῦ λέω σοβαρὰ καὶ μὲ βραχνὴ φωνή:—«Γλαβοστάθῃ· κράτησε τὴ γλώσσα· μὴ ματαβρίσεις τί τὰ λόγια ποῦ θὰ σοῦ πῶ, ἂν ματανοίξεις τὸ

ΤΟ ΓΙΟΦΥΡΙ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ

ΤΡΑΓΩΔΙΑ *

Ἀφιερωμένη
Τοῦ φίλου μου Κ. Τρικογιλῆ
Στὴν Ἀλεξάνδρεια

Καὶ τώρα ποῦ παρέτησε τὴ σάρκα, κ' εἶσαι
| ὦρατο στοιχεῖο,
Ἦρθε κ' ἐπὶ τὴ ἐράδα σου γιὰ νὰ μὲ ταξιδέψῃς.
Καὶ τριγυρᾷς με, δὴγγητῆ, μέσα στὴ στέστρια
| τοῦ Ὀνειρου,
Καὶ μὲ περνεῖς ἀπὸ τὰ τάρταρα τῆς Σκέψης.
(Κ. Παλαμῆς.—Ἡ Ἀσάλευτη Ζωή.—
Ἐκατὸ Φωνές).

ΧΡΥΣΟΓΛΑ

Σμαράγδω μου... τί γέρνεις τὸ κεφάλι σου, παιδί μου,
Πάνου στὸ χέρι σου καὶ κάθεται θλιμμένη;
Ποῖς πόνος τάχα τὴν καρδιά σου κρυφοτρῶει;

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Δὲν ξέρω, μάννα μου γλυκιά, τί μοῦ βραβαίνει
Τὰ στήθια σὰν κακὸς βραχνᾶς. Ὁ νοῦς μου τρέμει
Πῶς μαῦρη συφορὰ τὸ σπῆτι μᾶς θὲ νάβρῃ.
Βαριά ἡ ψυχὴ μου θλίβεται χωρὶς νὰ ξέρω
Τὸ λόγο. Ποῦναι τὸ παιδί μου νὰ ξεχάσω
Στὸ γέλιο τοῦ τᾶθῶ τὴ θλίψη μου; νὰ διώξῃ
Ἡ πρόσχαρη θωριά του τῆς καρδιάς τὸ φόβο;
Μήτ' ὁ Θωμᾶς δὲ φαίνεται. Κεῖδὸ τὸ γιοφύρι
Μέρα καὶ νύχτα τὸν κραταίει σιμὰ του, κι ὅλη
Τὴ λεβεντιά του μάρανε καὶ σὰν τὴ Λάμια
Τοῦ τρώει τὴ νιότη μ' ἀγρυπνιές καὶ μ' ἔγνοιες.
Μὰ ἀκόμα δὲ στεριώθηκε. Καταραμένο!
Στὰ στήθια τοῦ καλοῦ μου στέριωσες τὸν πόνο...
Λές ὅτι πείσμα τῶβαλε καὶ τὸ ποτάμι
Στὸ ρέμα του νὰ μὴν ὀρθοσταθῇ γιοφύρι
Γιὰ νάχῃ πάντα τᾶφριμένο τοῦ τὸ στόμα
Διάπλατο καὶ κορμιὰ σὰν Ἄδης νὰ ρουφᾷ.
Ὡς πὸς ἀκόμα θὰ ρουφήξῃ! Πόσες πίκρες,
Στοιχεῖο τοῦ ποταμοῦ, θὰ φέρῃς στὸν καλὸ μου;
Θάβρῃ στιγμή ποῦ ἡ τέχνη του θὰ σὲ νικήσῃ.

* Ἡ ἱστορία γίνεται στὰ Μεσαιωνικὰ χρόνια καὶ στὴν Ἄρτα.

στόμα, δὲ θὰ διορθωθῶν παρὰ μὲ αἷμα». Καὶ τὸν ἐκοίταζε κατῆματα.

Ἄφτος ἔριξε τὸ βλέμμα ὀλόγυρά του καὶ, θαρρεῦοντας γιὰ τὴν εἶχε ἀθρώπους σιμὰ του, μὲ ξανάβρισε δεκάτη φορά.—«Εἶσαι χαμένος» μούπε κ' εἶσαι ἄτιμος!»

Κ' ἐγὼ λυπημένος τ' ἀποκρίθηκα:—«Γλαβοστάθῃ, δὲν εἶμαι καθὼς λές, οὔτε ὁ ἴδιος, οὔτε τὸ σῆ μου· γιὰ τὴν κ' οἱ παπποῦνοι μου ἀκουστήκαν γιὰ παλληκαριές καὶ γὼ. Δικὸς μου ἦταν ὁ Γεώργιος Σκάμπας, ποῦ ἐκατάκλεισε ἕνα χωριὸ στοὺς Μύλους, κι' ἄλλοι, κι' ἄλλοι. Μόνο ἐσύ τέτοιος εἶσαι· κλέφτης ἀκουσμένος κι' ἀφορεσμένος· ἐσύ ἄτιμος εἶσαι· γιὰ τὴν ἐσέ, τὴν γυναῖκα σου τὴν εἶχα ἐγὼ πρὶν καὶ νὰ τοι οἱ μαρτύροι νὰ σ' ἐταποδείξω». Ἐτσι εἶπα κ' ἐβγάλα ἀπὸ τὴ ζωὴ ἕνα μαχαίρι μακελλαρισιο, ποῦ τῶσερνα πάντα μαζὴ μου· τὸ κάρφωσα ἀπάνου στὸ τραπέζι.

Ἄφτος ἀναταράχτηκε λιγωμένος ἀπὸ τὴν προσβολή, ἔριξε κατὰ γῆς τὸ φέσι του κ' ἐκίτρινισε.

«Βγάλε τᾶρματά σου» τοῦπα.

«Δὲν ἔχω» ἀποκρίθηκα.

«Σύρε φέρ'τα».

«Ποῦ προσμένεις;»

«Ἐδῶ».

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Λόγο μεγάλο, κόρη μου, μη λές κι ες γίνῃ
 "Ό,τι θελήσῃ ὁ Θεός· νάτανε μαύρ' ἡ ὥρα
 Ποῦθαλε ὁ βασιλιάς ἀπόφαση νά στήσῃ
 Γιοφύρι στὸ Ἄρτινὸ ποτάμι... Εἶναι γραμμένο
 Ἄπ' τὰ παλιὰ τὰ χρόνια—καὶ πολλοὶ τὸ ξέρουν—
 Πῶς κλάμα καὶ δαρυδὸς θὲ ν' ἀπλωθῇ στὴν Ἄρτα
 Τῆ μέρα ποῦ στοῦ ποταμοῦ κάτω τὸ ρέμα
 Θά στεριωθῇ γιοφύρι. Θεεῖ, παρακαλῶ σε
 Νά μ' ἔχῃ πάρει ὁ Χάρος ὡς τὴν ὥρα κείνη.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Μικρὴ κάτι ἄκουσα κ' ἐγὼ σὰν παραμῦθι,
 Καί, τὸ θυμάμαι, μ' ἔκαμε νάνατρομάξω.
 Μὰ τώρα, μάνα μου καλή, γιὰ ξαναπές το
 Κ' ἴσως σὰ λόγια τοῦ παραμυθιοῦ ξεχάσω
 Τῆ λύπη, ποῦ ὅλο νοιώθω τὴ κοντά μου νάσαι,
 Καί νὰ μοῦ σφίγγῃ τὴν καρδιά μὲ σιδερένιο
 Χέρι. Σιμά μου ἔλα καὶ κάθησε κι ἀρχίνα.

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

"Όρα δὲν εἶναι τῶρ' αὐτὴ γιὰ παραμῦθια.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Πές μου το, μάνα μου, σοῦ τὸ ζητῶ γιὰ χάρη.

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Μήπως ξανάγινες παδί μὲ παραμῦθια
 Νὰ ξεγελῶ τὴν ὥρα σου; Λόγια τοῦ ἀνέμου
 Εἶναι ὅσα λέν οἱ παλαιοὶ καὶ μὴν προσέχης
 Σ' αὐτὰ· δὲν εἶσαι πιά παιδί νὰ τὰ πιστεύης.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Μὰ τί πιστεύω; Μάνα μου, τὰ λόγια σου εἶναι
 Σὰν μπερδεμένα. Κοίταξε : νὰ μὴν πιστεύω
 Μοῦ λές σὲ κείνο ποῦ δὲν τῶχ' ἀκούμ' ἀκούσει·
 Λόγια τοῦ ἀνέμου θίλεις νὰ μοῦ πῆς, πῶς εἶναι
 Κεῖνα, ποῦ γιὰ σοφὰ τὰ πικρύνει ὁ κόσμος ὅλος.
 Μάνα ! δὲν εἶναι παραμῦθι αὐτό ! τὸ νοιώθω
 Πῶς μάντεμα εἶναι τρομερὸ καὶ μαύρη ἀλήθεια
 Μίσα του κρύβει. Δὲν ξεχνῶ κείνο τὸν τρόπο
 Ποῦνοιωσα, σὰν πρωτάκουσα μικρὴ μιὰ μέρα
 Νὰ λέν γι' αὐτὸ στῆς κυρὰ-Δάφνης τὴν καλύβα.

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Σώπα καὶ μὴν τὸ ξαναπῆς!

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Τρομάζεις; ἔτσι
 Τῆ μέρα κείνη τρομάξα κ' ἐγὼ. Τὸ βλέπω
 Πῶς εἶν' γραστὸ σὲ κάποιον ἀπὸ μᾶς νὰ γίνῃ
 Γιοφύρι θάνατου τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι.

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Γιατί στοῦ νοῦ σου, κόρη μου, τέτια νὰ βάνης;

"Ἐκαμε κίνημα γιὰ νάβγει· ἀλλὰ ἕνας, ποῦ
 ἐδικεύετον μὲ τοῦ Γλαβοστάθη τῆ γυναῖκα τοῦ
 πρόσφερε τὸ μαχαίρι του. Ἄρτος ἐστάθηκε μιὰ στιγ-
 μὴ καὶ τῆραξε ἔπειτα μ' ἀπόφαση.

«Ἀπάνθρωπε» εἶπε ἕνας ἄλλος στὸν ἐδικὸ τῆς
 γυναίκας «εἰς κανεὶς τὸ φονικό».

Τοῦτος δὲν ἀποκρίθηκε· κ' ὁ Γλαβοστάθης ἐξε-
 ταξε τὸ μαχαίρι· ἦταν δικόπο καὶ τρανὸ. Ἐπειτα
 ἐστήθηκε ἀντίκρου μου προσμένοντάς με.

«Ὅχι ἐδῶ» τοῦπα ἤσυχος· ἀφτοῦ παραπάνου·
 γιατί ἐδῶ θὰ μᾶς χωρίσουν· πέρα πρώτος κ' ἀνά-
 μείνι με στὴν Ἀμούτσα· ἐκεῖθες θὰ διαβῶ».

«Καλὰ» ἀποκρίθηκε κ' ἔβγηκε.

Ἦταν ἀργά, τέτοια ὥρα, καὶ σκοτάδι. Σὲ λίγη
 ἐκίνησα μ' ὅλο ποῦ οἱ ἄνθρωποι ἤθελαν νὰ μὲ κρα-
 τήσουν. Τους εἶπα:—«Παλληκᾶρι εἶμαι· δύο ἀπὸ
 σὰς ἔλατε μαζί μου· ἐσὺ ποῦδωσες τὸ μαχαίρι, καὶ
 τοῦτος, ποῦνε δικός μου».

Κ' οἱ τρεῖς ἀνεβήκαμε ἕναν ἀνήφορο γουλοστρω-
 μένον.

Κι' ὁ Γλαβοστάθης, ἄμα μ' ἐνόησε (τί οὐτ'

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Μάνα, γιατί στὴν ἄκρη τοῦ ματιοῦ σου τρέμει
 Τὸ δάκρυ; Μὲς στὴ λύπη σου κρυφοδιαβάξω
 Τῆ σφοδρά, ποῦ μέλλεται νὰ μᾶς σκεπάσῃ...
 Μὰ γι' ἄκου, ποῖος ἀχὸς ὡς ἰδῶ πέρα φτάνει !
 Κάτι κακὸ μεγάλο πλάκωσε κ' ἡ χώρα
 Ὅλη μαζί σὲ θρήνος ἔξεπασε θανάτου.
 Ἄλοι μου τῆς βαρῆμοιρης ! ποῦναι ὁ Θωμάς μου !
 Ἄκου· οἱ φωνὲς γροικιοῦνται πὸ σιμά μας τώρα.
 Μάνα μου, τρέχω γιὰ νὰ δῶ κακὸ φοβάμαι
 Τὸν ἄντρα μου ἀναπάντεχο μὴ βρῆκε, κ' ἔχε
 Τὴν ἐννοια τοῦ παιδιοῦ μου ἐσὺ μὴν κλάψῃ...

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Κόρη τρελλή ! μ' ἀστοχασίξ πηγαίνεις νάβρης
 Τὸν κίντυνο μονάχη σου ! Θά μάθω πρώτα
 Ἐγὼ τὸ τί ἔφερε στὴ χώρα τέτιο θρήνος.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Ποῦ νὰ προσμένω νὰ μοῦ πῆς ! Κανείς δὲ φτάνει
 Γιὰ νὰ μᾶς πῆ τί γίνηκε. Φωνὲς μονάχα
 Γροικιοῦνται δίχως νόημα καὶ τοῦ ξεσκίξουν
 Τ' αὐτιά καὶ τὴν καρδιά μαζί... Κάποιος τρεχάτος
 Τῆ σκάλα τοῦ σπιτιοῦ ἀνεβαίνει... Ἄχ ! τί θάκούσω;
 Ὁ Φλώρος ! Ποῦναι ὁ ἀφέντης σου; γλήγορα πές μου.

ΦΛΩΡΟΣ

Κ' ἐγὼ τότε ζητῶ τὰ θλιβερά νάκούσῃ.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Κακὸ δὲν ἔπαθε ὁ Θωμάς; λέγε μου, Φλώρο!

ΦΛΩΡΟΣ

"Ὅχι, καλή μου ἀφέντρα μοναχά...

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Μὰ τότες

Τί εἶναι οἱ φωνὲς καὶ τὸ κακὸ;

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Μὰ, χριστιανή μου,
 Ἄσε τὸ δόλο τὸ παιδί λίγη νὰ πάρῃ
 Ἀνάσα κ' ὕστερα ρωτᾶς. Κάτσε, παιδί μου.

ΦΛΩΡΟΣ

Τί νὰ καθήσω λές, κυρὰ-Χρυσούλα; Πρέπει
 Νὰ τρέξω τὸν ἀφέντη μου γλήγορα νάβρω...

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Λέγε μου, Φλώρο, ποῖ ἀφορμὴ γιὰ τόσο θρήνος;
 Μὴν οἱ μαστόροι πνίγηκαν; Μὴ ἴσυνεπῆρε
 Τάχόρταγο ποτάμι ἀνθρώπους κι ὅλοι κλαῖνε;

ΦΛΩΡΟΣ

Θά γίνουν κι ἐν δὲν ἐγιναν καταπῶς πᾶμε.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Πάλι τοῦ γιοφουριῦ θὰ πῆσαν τὰ θεμέλια.

ΦΛΩΡΟΣ

Τῶρες· μὰ πῶς ἐπέσαν !

ΧΡΥΣΟΥΛΑ

Σύγκρυο μὲ πιάνει.

ΣΜΑΡΑΓΔΩ

Πές μας λοιπὸν νὰ μάθουμε κ' ἐμεῖς τί ἐγίνῃ.

ΦΛΩΡΟΣ

Νά ! Χτὲς σὰν πάντα δλημερὲς εἶχαμε χτίσει
 Καὶ πρὸς τὸ βράδι τὸ γιοφύρι εἶδαμε ὅτι εἶχε
 Σ' ὕψος μεγάλο σηκωθεῖ· κι αὐτὸ γινόταν
 Πρώτη φορά, γιατί ὡς τὰ τώρα ἔπεφτε πάντα
 Μόλις θεμέλια ρίχναμε. Κ' ἔτσι ἡ χαρὰ μας
 Ἦταν μεγάλη κι ὅλοι σφίγγαμε τὸ χέρι
 Τοῦ πρωτομάστορα καὶ λέγαμε πῶς παῦσον
 Τὰ βάσανά μας πιά. Κι ὁ ἀφέντης μου τραπέζι
 Ἄπ' τὴ χαρὰ του ἔταξε σ' ὅλους πῶς θὰ στήσῃ
 Καὶ στὴν κορφή τοῦ τραπεζιοῦ στολίδι θάχῃ,
 Πανώριο, τὸ χρυσὸ του ταῖρι νὰ τὸ βλέπουν
 Οἱ ζωτικίους τοῦ ποταμοῦ καὶ νὰ ζηλεύουν.
 Ἐφυγε ὁ πρωτομάστορας μὲ τοὺς μαστόρους
 Μόλις ἡ νύχτα πλάκωσε χαρὰ γιομάτος,
 Κι ὅλα τὰ μαστοροπούλα μὲ τρεῖς μαστόρους
 Μείναμ' ἐκεῖ νὰ ξενοχτίσουμε, βαρδιάνοι
 Τῆς τέχνης μας καὶ τῆς χαρᾶς, μήπως καὶ πῆση.
 Πάλι ἀναπάντεχα τὴ νύχτα τὸ γιοφύρι.
 Ὑπνος δὲ μᾶς ἐκόλλαγε καὶ στηλωμένα
 Τὰ μάτια μας στὸν οὐρανὸ καὶ στὸ ποτάμι
 Κρατούσαμε νὰ βλέπουμε, ἐν ἡ νύχτα φεύγῃ,
 Κι ἐν ὄσοχτίσαμε τὴ μέρα ὀλόρθο στέκη.
 Στὰ καρδιοχτύπια μας μετρούσαμε τίς ὥρες,
 Καὶ σὰν ἀλαφρωμένοι βλέπαμε τὰστέρια
 Νὰ σθοῦν καὶ κατὰ τὴν ἀνατολή νὰ λάμπῃ
 Γλυκὰ τὸ πρῶτο ροδογέλασμα τῆς μέρας,
 Φέρνοντας φῶς παρήγορο σ' ἄγρυπνα μάτια.
 Μὰ τὴ στιγμὴ ποῦ ἀλάησε τὸ πρῶτ' ὄρνιθι
 Ἄκουσε ξάφνου μουγκρητὸ τρικυμισμένο
 Μίση ἄπ' τὸ ρέμα νάπλωθῇ τριγύρου κι ὅλος
 Ὁ τόπος νὰ βαραιοσειστῇ· καὶ τὸ ποτάμι
 Ἄγριο κυμάτιζε σὰν χαλασμοῦ φοβέρα.
 Τὸν οὐρανὸ σκίζει ἀστραπὴ ματοβαμμένη
 Ποῦ τύφλωσε τὰ μάτια μας. Βουβούς ὁ τρόμος
 Μᾶς κράταγ' ἐκεῖ χέμου, μ' αἶμα παγωμένο,
 Δίχως πνοὴ κι ἀνάκαρα νὰ σηκωθοῦμε.
 Ἄκουσε πέρα τὰ σκυλιὰ νὰ οὐρλιάζουν ὅλα,
 Τίς ἐρπιθες σὰν πετεινάρια νὰ λαλοῦνε.
 Μουλῶξαμε ἄπ' τὸ φόβο πάλι καὶ κανένας
 Φωνὴ σταλιὰ δὲν εἶχε τοῦ ἀλλουνοῦ νὰ κρῖνη...

κ' ἐβάσταξα τὴν πνοή. Μὲ τὸ ζερβὶ χέρι τοῦ ἀρ-
 πάξω τὸ λεπίδι (ἀκόμα τὰ δάχτυλά μου εἶνε παρά-
 λυτα—νάτα) καὶ μὲ μίας τοῦ βυθίζω τὸ πουνιᾶλο
 στὴν κοιλιὰ. Κ' ἐπέσαμε κ' οἱ δύο σιμά ὁ ἕνας τοῦ
 ἄλλου. Τάξματό μου μούχε φύγει καθὼς ἔπεφτα· τὰ
 φτιαχτὰ μου ἐβούζαν. Τὸν εἶδα κ' ἐσηκώθηκε κ' ἐσκιά-
 χτηκα πῶς θὰ μὲ ἀποτελείωνε· μὰ ἐμούγγρισε, ὅπως
 τὸ βῶδι σὰν τὸ σφάζουν, καὶ ἀρρίντεψε ποδοβολῶν-
 τας πρὸς τὸ σπιτί του· γιατί;—μ' ἔλεγε σκοτωμέ-
 νον;— εἶχε χάσει τὸ μαχαίρι;— δὲν τὸ καταδέ-
 χτηκε;

Ἐγὼ ἐδείλιασα... Τάλλο βράδι ἀπέθανε· ἐγὼ ἐπο-
 λέμησα μὲ τὸ θάνατο πολλὰ μερόνυχτα».

Κρασάδες, Μάρτης 1905.

ἐκεῖνος δὲν ἤθελε νὰ μὲ σκοτώσει μὲ δόλο) μοῦ φῶ-
 ναξε:—«Ἦρθες, ἦρθες».

«Ἦρθα» ἀποκρίθηκα, σταματώντας στὸ σιάδι.

Οἱ δύο ἄνθρωποι μᾶς ἐσταθῆκαν παράμερα· ἐγὼ
 ἀνάμενα μιὰ στιγμὴ· κ' ὁ Γλαβοστάθης μούπε περ-
 γελώντας:—«Γιατί δὲ σιμόνεις; δειλιάζεις; μὲ
 σκιάζεσαι; Μόνο νὰ βρίζεις ζέρεις!» Καὶ τὸν ἄκουσα
 νάρχεται. «Θά τὰ πλερώσεις ὅλα !» ἐπρόσπεσε. Καὶ
 τὸν εἶδα σιμά μου. Τὸ λεπίδι του ἀστράψε.

«Μὰ τὸ Θεὸ» τοῦπα «λές πῶς εἶσαι παλληκᾶρι,
 μὰ δὲ σὲ στοχαζομαι, οὔτε γιὰ μικρὸ, οὔτε γιὰ με-
 γάλον· εἶσαι τίποτα γιὰ μένα!» Κ' ἔκαμα ν' ἀνα-
 σῶρα τᾶρματό μου πούχε ντέσει στὸ ζωνάρι.

Ἄρτος μούφερε μὲ μίας μιὰ μαχαίριὰ στὰ στή-
 θια· δὲν ἔπεσα ὅμως, γιατί μ' εὔρηκε στὸ μπροστινὸ
 τὸ κόκκαλο· ἔκαμα ἕνα βῆμα ὀπίσω κ' ἐκατάφερα
 νὰ ξεμπερδέψω τὸ μαχαίρι μου, μὰ ὡς τόσο ἀφτός
 μοῦ βάρσσε μιὰ δευτέρη ποῦ μοῦ πλήγωσε τοῦ πλε-
 μονιοῦ τὸ τσαμποῦνι τόσο ποῦ ἡ φύσα ἐβγαῖνε
 ἀπὸ τὴν τρυπησιά.

«Μ' ἐσκότωσε» ἐσκίφτηκα, ἀλλὰ ἔκαμα δύναμη